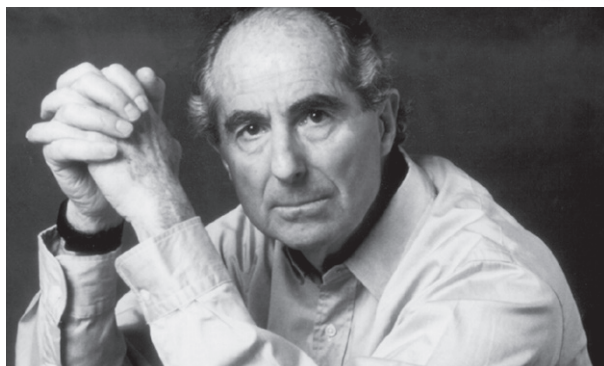

PHILIP ROTH

Ion MIHAI FELEA

UN EVREU SPECIAL

S-a revoltat presa de peste ocean la decernarea premiului Nobel pentru literatură de anul trecut, acuzând juriul suedez de favoritism continental. Prea puțini americani, vezi Doamne, iau Nobelul și asta supără. Ultimul, abia în '93. Asta în timp ce, de atunci, chinezi, autori din Mauritius, Trinidad Tobago, Polonia și Suedia (cum altfel, cine-mparte, premiu-și face) s-au bucurat de o cină copioasă în prezența monarhului suedez. Se zice că fie și pentru bucătarul de la curtea regală face să te zbați pentru Nobel.

În fine, dincolo de aroganța tipic americană, există și un drob de adevăr: mie literatura produsă peste Atlantic mi se pare foarte bună, cu producții convingătoare, în special în ultimii 40 de ani. Europa e lirică, americanii sunt violenți, inovatori, nu se tem să verse pe tine, iar cu numele pe care l-au fluturat jurnaliștii americani a revoltă la ultima decernare din Stockholm mă solidarizez și eu.

Philip Roth e un evreu special. Extrem de talentat, garnisit cu premii care se întind de la *National Book Award* până la *Pulitzer*, cu tehnici narative deosebite, procedeul kierkegaardian al autorilor multipli și franchețe. Romanele lui vorbesc despre dorința evreilor americani de a fi doar americani, strădaniile copiilor de după război de a fi doar cetățeni ai Statelor

..ARMA LUI CU BĂTAIE LUNGĂ E FIRESFUL,
UN ACCENTUAT BUN-SIMȚ AL REALITĂȚII CARE PUNE
ÎN GURA PERSONAJELOR EXACT CE SIMȚI CĂ
AR SPUNE ACESTEA

Americii, în ciuda părinților care îi trimiteau la școlile duminicale de idiș și studiu al Torei. Conflictul acesta identitar este explicat pe larg în *Pastorala americană* și în *Complexul lui Portnoy*, mai puțin detaliat în *Operațiunea Shylock*. În altă parte (*M-am măritat cu un comunist și Pata umană*), Roth explorează duplicitatea de conștiință a oamenilor prinși în mreaja comportamentelor condiționate social. Lucrurile se prăbușesc spre absurd, uneori pe parcurs, alteori chiar din debutul romanului, și în norul de praf stârnit, un evreu tăios cu sine însuși circulă adunând bucăți de oameni¹. Ce poate fi mai absurd decât un profesor de culoare acuzat de rasism de către două studente de culoare? Se pare că specialitatea lui Roth sunt obsesiile americane, reculul de la prea multă libertate.

Complexul lui Portnoy e o carte specială în bibliografia americanului, fiind prima care îl consacră ca scriitor și-i aduce succes comercial. Dar și pentru că reprezintă o radiografie amuzantă a (de)formării intelectuale și emoționale prin care trece un tânăr (evreu – Roth nu uită niciodată acest amănunt, luând constant în bășcălie sentimentul semit de castă). Atașarea lui bolnăvicioasă de figura maternă face din poveste o ilustrare strălucită a complexului lui Oedip și a mecanismelor ce fac față impulsurilor care îl domină.

Scrisă într-un limbaj explicit sexual (posibilitate oferită de cadrul ședinței de psihanaliză a cărei formă o îmbracă narațiunea), cu descrieri și aluzii nerecomandate stomacului pudic, *Complexul lui Portnoy* este una dintre cele mai haioase cărți pe care o veți citi cu seriozitate², iar acest tip de jonglerie tragicomică constituie marca prozei lui Philip Roth. La el totul se leagă, întâmplările și se par mai reale decât un documentar, nefirescul se desprinde cu nonșalanță de firesc pentru a-i face cu mâna de pe trotuarul lucrurilor care chiar au avut loc.

Mi-a fost greu să selectez un citat reprezentativ pentru autor. Roth nu e scriitorul de percuție, nu te impresionează strident, arma lui cu bătaie lungă e firescul, un accentuat bun-simț al realității care pune în gura personajelor exact ce simți că ar spune acestea, fie ele profesori de literatură clasică, fie oțelari din combinatele siderurgice. De Roth te îndrăgostești în timp.

Cine vrea să îl premieze cu Nobel, ar face bine să se grăbească: omul are 80 de ani.

¹ Este vorba uneori de alter egoul Nathan Zuckerman, alteori de David Kepesh.

² *Doctore Spielvogel, o singură viață am și o trăiesc în mijlocul unui banc cu evrei, Complexul lui Portnoy*, Polirom, 2011.